

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2014/126

Karar Sayısı : 2015/86

Karar Tarihi : 8.10.2015

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Danıştay Sekizinci Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 25.1.1956 tarihli ve 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu'nun 58. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'nın 2., 19., 35. ve 48. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Türk Eczacıları Birliği Yardımlaşma Sandığı Yönetmeliği'nin 6. maddesi ile 14. maddesindeki "oda ve" ibaresinin iptali talebiyle açılan davada, itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I- İPTALİ İSTENİLEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralı da içeren 58. maddesi şöyledir:

"Madde 58- Türk Eczacıları Birliğince bir yardımlaşma sandığı kurulur. Bu sandığa birlik azasının hepsi kaydedilmeye ve vecibelerini yerine getirmeye mecburdurlar.

Kurulacak yardımlaşma sandığının işleyişi, yardımlaşma aidatları ve yapılacak yardımlarla ilgili usul ve esaslar, Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir."

II- İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Haşim KILIÇ, Serruh KALELİ, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Erdal TERCAN, Muammer TOPAL, Zühtü ARSLAN, M. Emin KUZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN'ın katılımlarıyla 10.7.2014 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III- ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Murat ARSLAN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüldüğü düşünüldü:

A- İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle, tüm eczacıların Türk Eczacıları Birliğince kurulan yardımlaşma sandığına zorunlu üye olmasının ve yükümlülüklerini yerine

getirmemeleri hâlinde oda hizmetlerinden de faydalandırılmamak suretiyle eczacılık faaliyetlerinin engellenmesinin hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu, kişi özgürlüğü ve güvenliği ile çalışma özgürlüğünü sınırlandırdığı, üyelik kapsamında zorunlu olarak aidat ödenmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği ve düzenlemenin kamu yararına dayanmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 19., 35. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesine göre, itiraz konusu kural ilgisiz nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

5. 6643 sayılı Kanun'un 58. maddesinin itiraz konusu kuralın da yer aldığı birinci fıkrasında, Türk Eczacıları Birliğince bir yardımlaşma sandığı kurulacağı, bu sandığa birlik üyelerinin hepsinin kaydedilmeye ve yükümlülüklerini yerine getirmeye mecbur olduğu, ikinci fıkrasında ise kurulacak yardımlaşma sandığının işleyişi, yardımlaşma aidatları ve yapılacak yardımlarla ilgili usul ve esasların Türk Eczacıları Birliği Merkez Heyeti tarafından çıkartılacak bir yönetmelikle düzenleneceği hüküm altına alınmıştır. Buna göre itiraz konusu kurala, Türk Eczacıları Birliğine üye eczacıların, kurulan yardımlaşma sandığına üye olmaları ve bu üyelikle ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeleri zorunlu tutulmaktadır.

6. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasında, "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir...*" denilmektedir. Bu maddenin gerekçesinde, hürriyet temeline dayalı bir toplumda irade serbestliği çerçevesinde ferdin sözleşme yapma, meslek seçme ve çalışma hürriyetlerinin garanti altına alınmasının tabii olduğu ve bu hürriyetlerin ancak, kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği ifade edilmiştir.

7. Anayasa'nın 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin, özlere dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamaların Anayasa'nın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

8. Yardımlaşma Sandığı, kişilerin kendi aralarında yardımlaşma, dayanışma ve bazı zorunlu ihtiyaçlarını uygun koşullarla karşılamak amacıyla oluşturdukları müşterek mal topluluğudur.

9. Kanun'un 58. maddesi uyarınca hazırlanan Türk Eczacıları Birliği Yardımlaşma Sandığı Yönetmeliği'nin 5. maddesine göre, Türk Eczacıları Birliği Yardımlaşma Sandığı da Sandık üyesi olan eczacıların tasarruflarında bulunmasını sağlamak, sosyal ve ekonomik çıkarlarını koruyup, geliştirici çalışmalarında bulunmak, ölüm, hastalık, muhtaçlık, afet ve benzeri hâllerde üyelerine yardımda bulunmak ve üyeleri arasında sosyal ve ekonomik dayanışmayı güçlendirmek amacıyla kurulan, özel hukuk kurallarına tabi bir mal topluluğudur. Bu çerçevede değerlendirildiğinde sandığa üyeliğin bir tür sözleşme olduğu anlaşılmaktadır.

10. Özel hukuk, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini, eşitlik ve irade serbestisi esasına göre düzenleyen hukuk kurallarının bütünüdür. Özel hukukta irade

özzerklığı, kişilerin yasal sınırlar içerisinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Sözleşme özgürlüğü ise özel hukuktaki irade özzerklığı ilkesinin anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü, Devletin, kişilerin istedikleri hukukî sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belli hukukî sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiğı hukukî sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Anayasa'nın 48. maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra, yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir.

11. Anayasa'nın 48. maddesinde sözleşme özgürlüğüne yönelik herhangi bir sınırlama öngörülmemiştir. Bununla birlikte, bu hak mutlak ve sınırsız bir hak olmayıp belli kriterlere uygun olmak kaydıyla sınırlamalara tabi olabilecek haklardandır. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu gibi Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Ancak bu sınırlamalar, Anayasa'nın 13. maddesinin öngördüğü şekilde, hakkın özüne dokunmaksızın, hukuk devletinin gereklerini karşılayan bir kanun aracılığıyla, meşru bir amaçla, demokratik bir toplumda gerekliliğe hizmet eden ölçülülük ilkesine uygun şekilde gerçekleştirilmelidir.

12. Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılmaz hale getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil, koşulları, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi güvenceler demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnai olarak ve özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin gerekleri için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler. Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun kısıtlamaların, bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye vardırılmaması gerekir. Başka bir deyişle yapılan sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunarak, kullanılmasını durduruyor veya aşırı derecede güçleştiriyorsa, etkisiz hale getiriyorsa veya ölçülülük ilkesine aykırı olarak sınırlama aracı ile amacı arasındaki denge bozuluyorsa demokratik toplum düzenine aykırı olacaktır.

13. Yukarıda belirtildiğı gibi yardımlaşma sandığının amacı, üyelerinin sosyal ve ekonomik çıkarlarını korumak ve eczacılar arasında dayanışmayı teşvik etmek olup sandığa üyeliğın kamusal bir yönünün olmadığı görülmektedir. Sandığa üyeliğın mesleğın icrasına yönelik bir işlevinin olmadığı ve eczacıların temel sosyal güvenlik ihtiyaçlarının Sosyal Güvenlik Kurumuna üyelik yoluyla karşılandığı dikkate alındığında sandık üyeliğının sadece bazı konularda ek güvence sağlayan ve temel hedefi özel çıkarları korumak olan bir işlem olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sandık üyeliğının özel hukuk niteliğı ağır basmaktadır.

14. Özel hukuk kurallarına tabi olan yardımlaşma sandığına üyelik konusunda esas olan irade özzerklığı ve bunun anayasa hukukundaki dayanağı olan sözleşme özgürlüğüdür. Özel hukuk alanı içerisinde kalan yardımlaşma sandığı üyeliğının, kişilerin üye olup olmama iradesi ve isteğı dikkate alınmaksızın zorunlu tutulması karşısında, itiraz

konusu kuralın sözleşme özgürlüğüne yönelik bir müdahale olduğu ve bu özgürlüğü kullanılamaz hâle getirdiği açıktır. Zira itiraz konusu kuralla, bireylerin serbest iradeleri dışında, belli bir mal topluluğu ile hukuki ilişkiye girme/sözleşme yapma zorunluluğu öngörülerek, bu özgürlüğün negatif görünümü olan sözleşme yapmama özgürlüğü ellerinden alınmaktadır. Belirtilen niteliğiyle söz konusu düzenleme, sözleşme özgürlüğünün özüne dokunmakta ve Anayasa'da öngörülen öze dokunma yasasını ihlal etmektedir.

15. Açıklanan nedenlerle, kural, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

16. Kural, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden, Anayasa'nın 2. ve 35. maddeleri yönünden ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

17. Kuralın Anayasa'nın 19. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV- HÜKÜM

25.1.1956 tarihli ve 6643 sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu'nun 58. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 8.10.2015 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ